

PARTICIPACE DĚTÍ A MLÁDEŽE V ČESKÉ REPUBLICE

Česká republika získala v roce 2021 jedinečnou příležitost zapojit se do projektu Rady Evropy. Kromě ČR se do projektu zapojily i Finsko, Island, Portugalsko a Slovinsko.

Projekt se jmenuje „**Participace dětí v Evropě – posilování národního rámce a aktivit v rámci participace dětí**“

a v České republice ho realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí. To je ale pořádně dlouhý název, vidíte? A možná je v něm i řada neznámých slov.

A co tak slovo participace?

„Participace je, když se dospělí lidé ptají dětí, jak se cítí, sdělují jim **VŠECHNY** informace, i ty nepohodlné, zkrátka vysvětlují. Participace je taky zapojení se do dětských parlamentů“, „vymýšlení pravidel v rámci školy“ a „zapojení se do akcí v knihovně.“

Takto nám vysvětlovali slovo „participace“ vaši vrstevníci, děti ze ZŠ, se kterými jsme se v rámci projektu několikrát sešli. Ale pěkně popořádku.

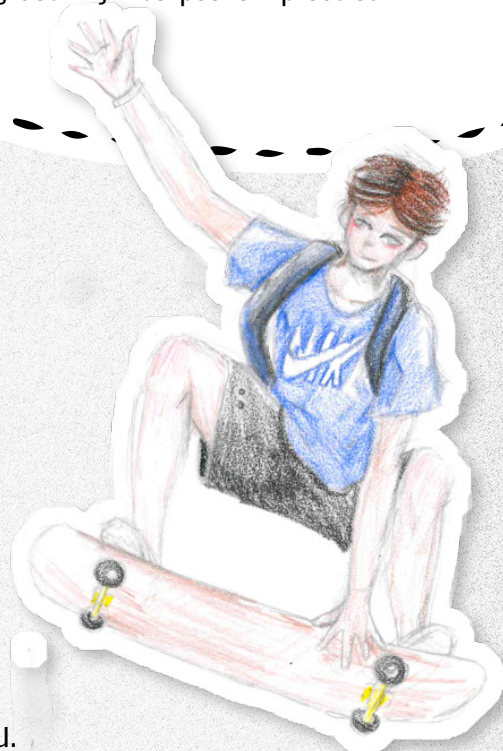
Rada Evropy se už několik let snaží o to, aby bylo nasloucháno dětem. Věří totiž, že bychom se vás děti měli ptát na vše, co ovlivňuje vaše životy. Ve školách, doma, na kroužcích, u doktorky, v rozhovoru se sociální pracovnící, policistkou nebo soudkyní. Pro některé dospělé to je úkol snadný, umí se ptát a naslouchat, někteří se to zatím učí.

Ale jak si vlastně vedeme v míře zapojování dětí v ČR? Díky projektu a jednoduchému nástroji, kterému říkáme **CPAT** (zkratka je poskládaná z anglických slov „Child Participation Assessment Tool“ což znamená, „nástroj pro hodnocení míry dětské participace“) **umíme zapojování dětí změřit!** Nástroj se skládá z **10 indikátorů** (jinak řečeno pozorovatelných vlastností), díky kterým můžeme říct, jak si vedeme v míře zapojování dětí v různých oblastech. O něco níže vám nástroj představíme.

Tak třeba **Rada Evropy**.

Věděli jste, že je to mezinárodní organizace, která spojuje 46 zemí Evropy a funguje od roku 1949?

Cílem Rady Evropy je ochrana lidských práv a pomoc při demokratické stabilitě v Evropě. Nebo víte, co dělá **Ministerstvo práce a sociálních věcí**? To je velká instituce, která pomáhá s důchody pro vaše dědečky a babičky, podporuje lidi, kteří si nemůžou najít zaměstnání, vyplácí sociální dávky pro rodiny a děti v nouzi, pomáhá lidem se zdravotním postižením a dbá o to, aby děti žily v bezpečném prostředí.

Abychom ale mohli začít měřit,
potřebovali jsme se hodně ptát a hodně číst.

Koho jsme se ptali?

Navštívili jsme tyto skupiny dětí:

děti ze sociálně
slabých rodin

děti se
znevýhodněním

děti, které se
účastnily soudního
řízení

děti ze ZŠ

děti, které žijí
v ústavu

Povídali jsme si celkem s **54 dětmi** osobně a s některými z nich i online. Nešlo o žádnou nudu, ale o zážitkový a hravý program, kde si děti zkusily napsat stížnost, zahrát si chvíli na policajta nebo vyřešit situaci s porušováním jejich prav.

A co si děti o zapojování myslí a co by si přály?

„Nemyslím si, že **dětem dospělí lidé naslouchají**, berou je spíše jako podřadné bytosti, přehlížíjí nás“.

„Kdybychom my jako děti mohly **ve třídě rozhodovat**, hodně učitelé by **bylo proti**. Štvalo by je totiž to, že **rozhodují děti a ne dospělí**.“

„Školní parlament nemáme, ale moc by se mi **líbilo**, kdybychom ho **měli**. Myslím, že by nás díky parlamentu **mohli dospělí slyšet**.“

„Tato **diskuse** s lektory je **poprvé**, kdy někdo, kromě mých rodičů, **poslouchá, co si myslím**. Nemělo by to být **častější**?“

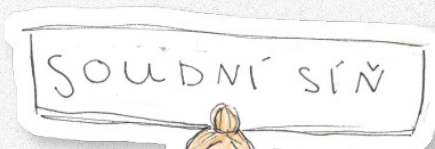
„Doktoři by se **k dětem měli chovat s respektem**, pozdravit se s dítětem, **komunikovat** s ním, a ne jenom s jeho rodiči, mluvit **jednoduše a pomalu**, umět ho utišit, dokázat **vysvětlit, co se bude dít**.“

Setkali jsme se s těmito dospělými:

Potkali jsme se s **59 dospělými**, se kterými jsme si povídali o právech dětí, potřebnosti dětského ombudsmana (to je člověk, který hlídá, aby nebyla porušována dětská práva), a smysluplnosti dětských parlamentů a o možnosti dětí dávat zpětnou vazbu na věci, které se jich dotýkají.

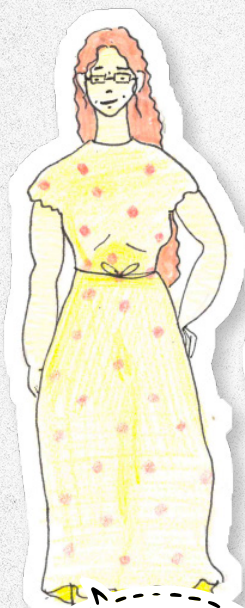
sociální
pracovníci
a pracovníce

soudci
a lidé z advokátní
komory

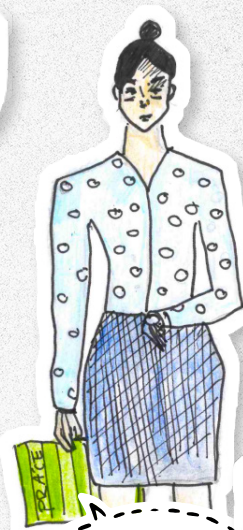
policisté
a pracovníce
policejních
složek

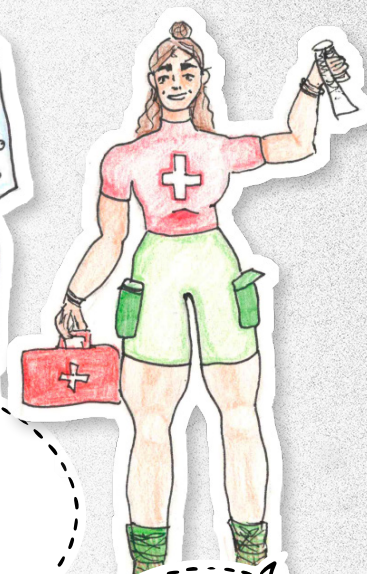
učitelé
a učitelky

lidé
z neziskových
organizací

lidé
z úřadů

zdravotníci
a zdravotnice

Co si myslí o zapojování dětí dospělí?

„Jako odbornice již víme, že participace ANO. Otázkou ale zůstává, jak motivovat všechny lidi pracující s dětmi, aby uměli děti zapojovat ve své každodenní praxi tak, aby to dětem sedělo!“

„Děti potřebují mít nejprve možnost, aby se rozhodovaly mezi příjemnými věcmi, potom se nebudou bát rozhodovat i o těch nepříjemných.“

Abychom zjistili, jak dospělí na různých místech (třeba ve škole, doma, u doktora, na policii, u soudu) dávají dětem a teenagerům prostor a naslouchají jim, oslovili jsme přímo děti a teenagery prostřednictvím dotazníků.

Dotazníky byly rozdělené věkově: mladší děti (do 12 let věku) a starší teenagery (12–18 let věku). Sešlo se nám 240 odpovědí.

SLYŠTE NÁS, je to pro nás DŮLEŽITÉ (pro děti do 12 let věku)

AHOJ,

JMENUJI SE JITKA. SPOLEČNĚ S KOLEGY ZJIŠTUJEME, JAK DOSPĚLÍ NASLOUCHAJÍ DĚTEM NA RŮZNÝCH MÍSTECH – TŘEBA VE ŠKOLE, DOMA, U DOKTORA, NA POLICII NEBO U SOUDU. ZAJÍMÁ NÁS, JESTLI DĚTI DOSPĚLÝM MOHOU ŘÍCT, CO SE JIM LÍBÍ A CO NE.

CHCEŠ NÁM ŘÍCT, JAK TO MÁŠ S DOSPĚLÝMI TY? JE TO JEDNODUCHÉ, STAČÍ NÁM ODPOVĚDĚT NA PÁR OTÁZEK.

DOTAZNÍK JE ANONYMNÍ A ZABERE TI 5 MINUT
KDYBYS NĚČEMU NEROZUMĚL/A, OZVI SE MI, RÁDA TI PORADÍM. NEBO POPROS SVÉHO RODIČE.

Pořádali jsme informační seminář, kde jsme projekt představili a povídali si o participaci se **115 dospělými**, kteří ve své práci pracují s dětmi a pro děti.

Co jsme četli, abychom se o participaci dozvěděli více?

Lidé v Česku se řídí podle **zákonů, směrnic a standardů**. Jsou to psaná pravidla, na kterých jsme se jako společnost domluvili. Zjistili jsme, že zapojování dětí je velmi dobře popsáno v důležitých dokumentech, jakými jsou „Občanský zákoník“, „Zákon o sociálně-právní ochraně dětí“, „Zákon o ústavní výchově“, „Školský zákon“ nebo „Občanský soudní řád“. Kromě toho se Česká republika zavázala dodržovat pravidla, na kterých se domluvili i další státy.

Jednou z takových domluv je

Úmluva o právech dítěte. Jedná se o nejdůležitější dokument na ochranu dětských práv, který vznikl v roce 1989. Jsou v něm sepsána hlavní práva všech dětí. Úmluva je rozdělená do několika částí, kterým se říká články. Ten nejdůležitější pro nás z pohledu dostatečného zapojení vás dětí, je článek 12.

Článek 12 říká, že každé dítě má právo vyjádřit se a být vyslyšeno.

To je výborná zpráva. **Ale děje se i v každodenním životě dětem to, že jim dospělí naslouchají?**
Podívejte se na několik sdělení dětí, které jsme na setkáních s nimi posbírali.

„Učitelka ze mě není nadšená, protože si umím říct svůj názor a ona se tím cítí ohrožená. Má pocit, že na ní útočím, i když to tak není.“

„Skaut je o tom, že se máme naučit přežívat, držet při sobě, najít si kamarády, a ne chodit do kouta a mít černé puntíky. Nelíbilo se mi, že ačkoliv jsme chtěli tento problém řešit, nebyl pro nás prostor říct svůj názor.“

Pojďme se teď podívat na CPAT, tedy nástroj na měření míry zapojování dětí. Je to něco jako vysvědčení.

Jednotlivé země se zaměří na to, co v oblasti zapojování dětí dělají a poté samy sebe o známku od 0 do 3. Dozví se tak, v čem dětem naslouchají a v čem potřebují přidat.

Podívejme se na těchto 10 věcí, o kterých si Rada Evropy myslí, že zajistí, aby byly myšlenky a názory dětí brány dospělými vážně.

1. Pravidla, která říkají, že všem dětem je třeba naslouchat a brát je vážně.

Pravidla by měla zajistit, aby byly zahrnuty všechny děti bez rozdílu a mělo by jim být nasloucháno ve všech otázkách, které se jich týkají.

2. Plán, který ve vaší zemi zajistí, aby bylo dětem nasloucháno.

Tento plán vysvětluje, jak budou nápady dětí použity k tomu, aby pomohly změnit věci, které děti považují za důležité.

3. Někdo, kdo dohlíží na práva dětí.

Tato osoba je nezávislá na vládě. Říká se jí dětský ombudsman nebo dětský komisař.

4. Zúčastněte se bezpečně důležitých rozhodování.

Děti mají informace o důležitých rozhodnutích, jako je rozhodování o rodinném životě, o péči o dítě, o trestném činu nebo např. o přestěhování do jiné země. Děti vědí, jak a o čem se bude rozhodovat.

5. Děti si mohou stěžovat na cokoli, co není v pořádku.

Děti mají možnosti, jak říct dospělým o věcech, se kterými nejsou spokojené.

6. Školení a informace o dětské participaci.

Učitelé, sociální pracovníci, policisté, soudci, lékaři a všichni lidé pracující s dětmi jsou poučeni o participaci dětí.

7. Informace o právu být brán vážně.

Děti jsou si vědomy toho, že jejich názory jsou zahrnuty do rozhodování.

8. Skupiny, kde mohou děti sdílet své nápady a zároveň navrhnout změny.

Mohou to být školní rady, dětské parlamenty nebo participační skupiny.

9. Způsoby, jakými mohou děti vyjádřit svůj názor na služby v jejich komunitě.

Může jít o takové věci jako jsou školy, nemocnice, doprava nebo trávení volného času.

10. Názory dětí jsou využívány k pochopení toho, jak dobře na tom daná země je.

Mohou to být právě děti, které dospělým v České republice sdělí, zda jsou dodržována jejich práva.

Jak si myslíte, že se vedlo České republice?

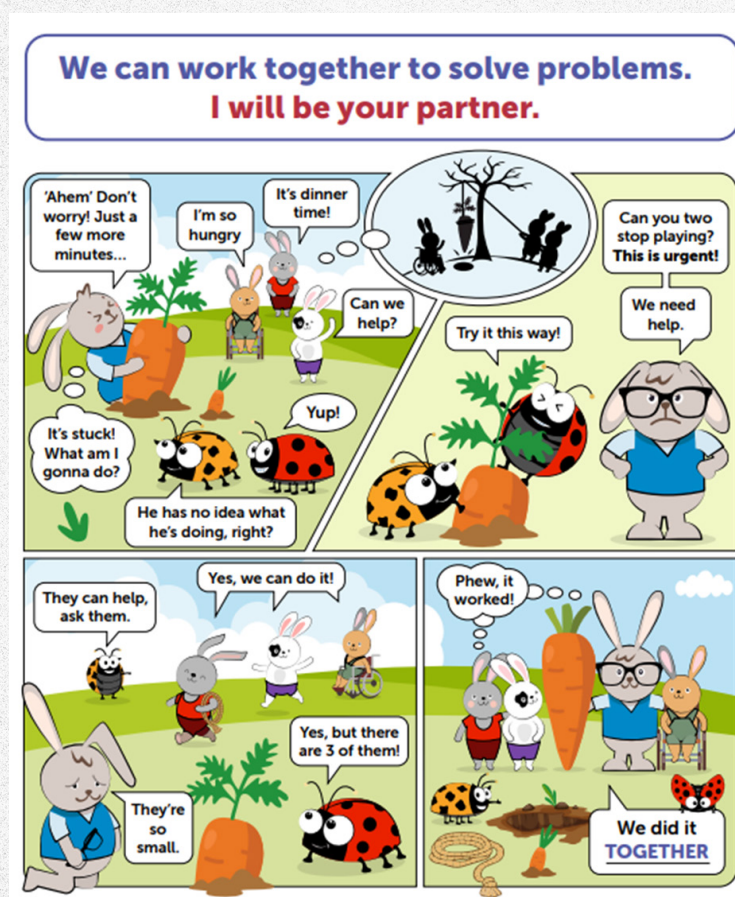
Vybarvené hvězdičky vám napoví více. Pokud není vybarvená žádná hvězdička, znamená to, že v daném bodu si nevedeme moc dobře. Tři hvězdičky naopak znamenají, že si v dané oblasti vedeme velmi dobře či, že umíme děti zapojit.

Co to všechno tedy znamená?

Česká republika umí nárok dětí na vyjádření svého názoru zohlednit v Ústavě, v Občanském zákoníku a ve všech zákonech, o kterých jsi už četl/a výše. Má plán s názvem Národní strategie ochrany práv dětí do roku 2029, ve kterém se zavazuje, že bude participaci uvádět mnohem více do praxe. Soudci a sociální pracovníci musí dětem sdělovat informace, co se s nimi bude dít. Ale jak je to s námi, pokud se to neděje? Máme dětského ombudsmana, ochránce dětí? Tady si už tak dobře nevedeme. Zatím se děti můžou obracet na ombudsmana, který je jak pro děti, tak pro dospělé. Ale vypadá to, že i u nás by se brzy mohl úřad dětského ombudsmana zřídit. Zdá se, že dospělí zatím nejsou zvyklí ptát se dětí na zpětnou vazbu v rámci lékařské péče, ve školách, na kroužcích nebo u soudu. Je to i tím, že lidé pracující s dětmi se o zapojování dětí při studiu nebo výkonu své profese dozví pouze v omezené míře. Často neví, jak se mají děti ptát.

A to není všechno!

Zapojení dětí nemusí být jenom jednorázová akce. Některé děti se staly součástí našeho ministerského týmu, pomáhají nám rozvíjet principy zapojování dětí v ČR a inspirují se i v zahraničí.

Díky projektu byla v rámci Rady Evropy vytvořena Evropská dětská participační skupina, jejíž součástí jsou i teenagerky Anna a Magda. Společně vytváří mezinárodní kampaň na posílení zapojování dětí a sdílí to, jak se jim daří přesvědčit dospělé, že jejich názor je stejně důležitý, jako názor dospělých.

MPSV bude v podpoře participace dětí i nadále pokračovat

Pokud tě toto téma zajímá, máš nějaké otázky nebo se chceš sám/a zapojit, můžeš přes email: matous.korbel@mpsv.cz, telefon 773 691 581 nebo se podívej na náš web: [Participace dětí v Evropě – posilování národního rámce a aktivit v rámci participace dětí - Právo na dětství \(pravonadetstvi.cz\)](https://www.mpsv.cz/participace-deti-v-evrope)